

Bogumił Gasek
Uniwersytet Wrocławski

Средняя температура по больнице, czyli o pewnym typie skrzydlatych słów w kontekście leksykograficzno-translatorycznym

Wśród źródeł skrzydlatych wyrażań, definiowanych zazwyczaj jako „specyficzne jednostki języka, które składają się najczęściej z 1–4 komponentów, są obrazowe, barwne i aluzyjne, a ich pochodzenie lub autora można ustalić”¹, wymienia się przede wszystkim cytaty z literatury światowej, filmów, wypowiedzi wielkich, bardziej współczesne wytwory kultury masowej – reklamy, seriale telewizyjne, hasła wyborcze i piosenki. W niniejszym artykule chciałem zwrócić uwagę leksykografa i tłumacza na ciekawe źródło skrzydlatych wyrażań, jakim w języku rosyjskim jest dowcip² (анекдот).

Zapewne dowcip nie jest najobfitszym źródłem: w *Rosyjsko-polskim słowniku skrzydlatych słów*³ nie odnalazłem ani jednej tego typu jednostki; jednojęzyczne słowniki skrzydlatych słów języka rosyjskiego odnotowują pojedyncze wyrażenia pochodzące z popularnych dowcipów⁴ lub zwroty, które uległy popularyzacji za sprawą dowcipów⁵. Jednak niewielka liczba tego typu jednostek funkcjonujących

¹ J. Tarsa, *Dyskretny urok nagłówek, czyli skrzydlate słowa na łamach dzisiejszej prasy*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Rosyjska” 1995, nr XXXIV, s. 102.

² Używam tego określenia, unikając potoczizmu „kawał”, w znaczeniu podawanym przez *Uniwersalny słownik języka polskiego* [red. S. Dubisz, PWN 2004]: „powiedzenie zawierające treść komiczną, pobudzające do śmiechu; anegdota, żart, dowcip”. Jest ono najwłaściwszym ekwiwalentem rosyjskiego **анекдот**: „вымышленный, короткий рассказ о смешном, забавном происшествии” – *Толковый словарь русского языка*, red. Д.Н. Ушаков, <<http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=660>>.

³ W. Chlebda, W.M. Mokijenko, S.G. Szuleżkova, *Rosyjsko-polski słownik skrzydlatych słów*, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask 2003.

⁴ *Большой словарь крылатых слов и выражений русского языка* podaje następujące skrzydlate słowa: **А потом доказывай, что ты не верблюд; заяц трепаться не любит; не здешнего прихода; подпоручик Киж; стрижено – нет, брито; фигура, лица не имеющая** [В.П. Берков, В.М. Мокиенко, С.Г. Шулежкова, *Большой словарь крылатых слов и выражений русского языка*, МаГУ – ErnstMoritz-Arndt-Universitat, Магнитогорск – Greifswald 2008].

⁵ Swietłana G. Szuleżkova pisze, że wyrażenie **белый и пушистый** „восходит к рассказу детского писателя Е.И. Чарушина *Что за зверь?*”, po czym dodaje, iż „Выражение стало популярным благодаря серии анекдотов, где выражение уже употр. Шутиливо” – С.Г. Шулежкова, *И жизнь, и слёзы, и любовь... Происхождение, значение, судьба 1500 крылатых выражений русского языка*, Флинта, Наука, Moskwa 2011, s. 51. Ta sama autorka wysuwa przypuszczenie, że wypowiadając pod

we współczesnej ruszczyźnie nie oznacza, że nie powinny one interesować leksyko-
graфа i tłumacza. Potrzeba ich ekwiwalentyzacji na gruncie rosyjsko-polskim wynika
z kilku przyczyn. W rosyjskim dyskursie medialnym (publicystyka, artykuły prasowe,
wywiady i wypowiedzi komentatorów politycznych oraz polityków) od czasu do
czasu pojawiają się takie wyrażenia, co już samo w sobie zasługuje na odnotowanie,
gdyż potencjalnie mogą one wystąpić w tekście, który będzie tłumaczony, bądź
tekst zawierający je może w pewnym momencie stać się obiektem przekładu. Krót-
kie, kilkuskłowne wyrażenie odsyła odbiorcę do znanego mu (z założenia) dowcipu
z określoną humorystyczną pointą. W ten sposób zastępuje ono wypowiedź i bar-
dziej rozbudowany kontekst, zawiera aluzję i pozwala wyrazić rozbudowaną treść
w zwięzły i dowcipny, czasem dosadny sposób. Wszystko to pod jednym wszakże
warunkiem – rozpoznawalności frazy. Sądzę, że skrupulatne odnotowywanie tego
typu jednostek i ich staranny opis leksykograficzny wraz z próbą ekwiwalentyzacji
może być przydatny:

1. Uczącym się języka rosyjskiego na profesjonalnym poziomie, przede wszyst-
kim studentom rusycystyki oraz osobom zmierzającym do uzyskania certyfikatu na
poziomie C2. Najwyższy poziom opanowania języka jako obcego zakłada bowiem
kompetencję kulturową, zbliżoną do rodzimych użytkowników języka⁶. Oznacza to
m.in. bardzo wysoki poziom biernej znajomości języka – konieczne jest rozumienie
tekstów zawierających różnego rodzaju nawiązania i aluzje, chociaż niekoniecznie
trzeba umieć mówić i pisać, stosując tego typu nawiązania.

2. Nauczającym języka rosyjskiego na wspomnianym poziomie, gdyż znajo-
mość wymienionych jednostek (i oczywiście wielu innych) pozwala na organizację
efektywnego systemu nauczania.

3. Tłumaczom – w odróżnieniu od dwóch poprzednich grup celowych muszą
oni pójść o krok dalej: jednostki wyjściowe powinni umieć przenosić (zgodnie ze
sztuką) do tekstów docelowych. Poza tym w warunkach polskich, gdzie powszech-
ną praktyką jest przekład ustny na język obcy, a dość częstą również tłumaczenie
pisemne w wymienionym kierunku, przydatna może być także próba włączenia
niektórych jednostek omawianego typu do aktywnego zasobu języka.

W związku z powyższym przeprowadziłem analizę tekstów i zapisów wypowiedzi
dostępnych w popularnych rosyjskich mediach (strona internetowa rozgłośni radiowej

---

adresem Borysa Jelcyna słowa **Борис, ты неправ!** Jegor Ligaczow być może „опирался на анекдот,
популярный в 1970–1980-е гг.” – ibidem, s. 62.

⁶ Egzamin na poziomie C2 (ТРКИ-4 według rosyjskiej nomenklatury) „подтверждает высокий
уровень владения русским языком, близкий к уровню носителя языка” – *Центр подготовки
и тестирования иностранных граждан по русскому языку МГУ имени М. В. Ломоносова*, [online]
<<http://www.russian-test.com/tests/torfl/fluency>> (dostęp: 28.08.2016).

„Echo Moskwy”, wersje elektroniczne dzienników *Российская газета*, *Газета.ru*), stosując następujące kryteria „uskrzydlenia” we współczesnym języku rosyjskim:

- a) źródłem wyrażenia jest dowcip;
- b) przynajmniej w części użyć tekstowych nie ma bezpośredniego powołania się na źródło;
- c) odnotowuje się użycie frazy bez wyróżników tekstowych (cudzysłów, kursywa itd.);
- d) razą jest używana w różnych tekstach, przez różnych autorów jako zamiennik pewnej dłuższej i za każdym razem zbliżonej treści.

W wyniku pracy na wymienionym materiale źródłowym wyekscerpowałem wyrażenie **Средняя температура по больнице**, którego źródłem jest znany w Rosji dowcip. W jednej z kilku podobnych wersji brzmi ono tak: „Средняя температура по больнице 36,6 с учетом гнойного отделения и морга”⁷.

Sama fraza przywołuje w świadomości odbiorcy treść dowcipu, dzięki czemu służy w potyczkach publicystycznych, polemikach i sporach, jako wyraz niezgody na powoływanie się na statystykę bądź też oznaka sprzeciwu wobec uproszczonej interpretacji danych statystycznych. Oto kilka typowych kontekstów użycia:

Что это означает? Это означает простую вещь. Вот есть **средняя температура по больнице**⁸, средняя зарплата вообще в этой, там, не знаю, Кемеровской области, Тульской области, или в этом Пермском крае, или я не знаю, где еще. Вот есть средняя зарплата, которая складывается из тех, кто много получает, и тех, кто мало получает.⁹

Регионы разные, и **средняя температура по больнице** далеко не всегда дает понимание того, что происходит.¹⁰

Наш основной партнер на этом поприще – это, конечно, „Почта России”, хотя сейчас и SPSR обеспечивает доставку части заказов. Та же „Почта России” в последнее время серьезно улучшила работу и с точки зрения обслуживания, и с точки зрения скорости. Понятно, что обобщенный результат сродни **средней температуре по больнице**, поскольку Россия большая, продавцы и посылки разные. Но в целом мы наблюдаем серьезные улучшения за последние годы.¹¹

⁷ Zob. [online] *Анекдотов.net* – первоисточник анекдотов в рунете, <<http://anekdotov.net/anekdot/all/chtmgngtdlnmrg.htm>> (dostęp: 15.08.2016).

⁸ Tu i dalej w tekście wytluszczam analizowane wyrażenie.

⁹ С. Пархоменко, *Суть событий*, [online] <<http://echo.msk.ru/programs/sut/1814120-echo/>> (dostęp: 5.08.2016).

¹⁰ И. Ясина, *Экономика веры и надежды*, [online] <<http://www.gazeta.ru/comments/column/yasina/s63357/8260805.shtml>> (dostęp: 14.08.2016).

¹¹ Д. Шестоперов, „Наше уничтожение – не панацея для российского e-commerce”, *Глава AliExpress в России о тонкостях электронной торговли*, [online] <www.gazeta.ru/tech/2016/04/04_a_8158295.shtml> (dostęp: 5.08.2016).

Однако в нынешнее время стремительно падающей национальной валюты, когда в долларовом исчислении доходы населения устремились назад в 90-е, пора присмотреться к странам с невысоким средним уровнем жизни. Тем более что на фоне „**средней температуры по больнице**”¹² эпохи нефтяной „бонанзы” жители большинства российских регионов так этой „бонанзы” толком и не вкусили.¹³

Ekwiwalentyzacja może przebiegać zasadniczo na dwa sposoby – tłumaczenie dosłowne¹⁴ z operatorem metajęzykowym wskazującym na pochodzenie frazy¹⁵, tłumaczenie frazy z transformacją i operatorem metajęzykowym oraz poprzez użycie odpowiednika funkcjonalnego (zamiennika kulturowego).

Tłumaczenie dosłowne – **średnia temperatura w szpitalu** może być wysoce mylące dla odbiorcy polskiego ze względu na skrót myślowy, jaki w sobie zawiera. Zapewne konieczna jest eksplikacja informacji implicytnej, za sprawą której zwrot przybiera formę **średnia temperatura pacjentów (w szpitalu)** lub **średnia temperatura chorych (w szpitalu)**. W połączeniu z dostosowanym do kontekstu

¹² W tym przykładzie użyto cudzozyślowu.

¹³ Г. Бовт, *Предынфарктное государство*, [online] <www.gazeta.ru/comments/column/bovt/6342761.shtml> (dostęp: 5.08.2016).

¹⁴ Kalka może być dobrym rozwiązaniem w przypadku tak specyficznej, bo mocno uwikłanej kulturowo, jednostki języka, jaką jest skrzydlate słowo. Tym bardziej że we współczesnym przekładostwostwie swoich zwolenników ma nawet kalkowanie frazeologizmów. Jerzy Brzozowski proponuje: „częściej, niż dzieje się to obecnie, warto pokusić się o tłumaczenie dosłowne frazeologizmów. Perspektywa dokonania udanego transferu pozytywnego jest z pewnością warta ryzyka” – J. Brzozowski, *Stanąć po stronie tłumacza. Zarys poetyki opisowej przekładu*, Wyd. UJ, Kraków 2011, s. 152. Więcej o kalkowaniu różnych frazemów – zob. W. Chlebda, *Kalka we frazeologicznym słowniku przekładowym*, [w:] *Frazeologia a przekład*, red. W. Chlebda, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2014, s. 307–312.

¹⁵ O tym, że w języku polskim dosłowny odpowiednik analizowanego wyrażenia nie jest szerzej znany, a na pewno nie uległ uskrzydleniu, świadczy praktyczny brak użyć tekstowych – za pomocą wyszukiwarki Google.pl odnalazłem zaledwie kilka przykładów, w dodatku za każdym razem z opisem pochodzenia i znaczenia. Przykładowo anonimowy uczestnik dyskusji na blogu Stefana Kubiaka napisał: „Poza tym cóż z tego, że »przeciętnie« jest nieźle? Swoim studentom, nierzadko »zafascynowanym« magią liczb często przytaczam prosty przykład. Otóż na szpitalny ostry dyżur trafiło dwoje pacjentów. Ona, skrajnie wychłodzona, miała temperaturę ciała na poziomie 32,7 stopnia. On, bredzący na sąsiednim łóżku, 40,5. Młody lekarz, świeżo po kursie statystyki, wziął karty i stwierdził: no, nie jest tak źle, problemów z ciepłotą ciała nie widzę, średnia temperatura pacjentów wynosi 36,6 :)” – *Głośne myślenie. Anonimowy wpis*, [online] <<http://stefankubiak.blogspot.com.tr/2009/08/sciana-wschodnia.html>> (dostęp: 5.08.2016). Pojedyncze przykłady pojawiają się również w tekstach tłumaczonych z rosyjskiego. Za przykład może posłużyć fragment rozmowy Mikołaja Iwanowa z Władimirem Bukowskim. W danym przypadku może mieć miejsce pewnego rodzaju transformacja – rozmowa prawie na pewno odbywała się po rosyjsku, a w wersji polskiej mogło pojawić się dodatkowe wyjaśnienie pochodzenia danej frazy: „To są argumenty biurokracji brukselskiej. Ona jak ten zły lekarz w celu zamaskowania swej nieudolności próbuje sporządzić jakieś dane »średnie statystyczne« dla całego szpitala. Wśród chorych niektórzy już są martwi (a więc zimni), inni fatalnie gorączkują, ale średnia temperatura chorych wychodzi w sprawozdaniu 36,6. Co do Europy: jedne kraje potrzebują oszczędzania, inne muszą postawić na dalsze powiększenie masy pieniężnej. I co w tym wypadku ma robić Bank Centralny UE?” – M. Iwanow, *Rozmowa z Bukowskim*, [online] <<http://nowa.gazetaobywatelska.info/materials/554b94f8eef861852eba9443>> (dostęp: 13.02.2017).

operatorem – jak głosi stary rosyjski dowcip lub jak prześmiewczo kwitują dane statystyczne Rosjanie – może być udanym ekwiwalentem. Tego typu rozwiązanie jest o tyle efektywne, że pozwala na zachowanie autentycznej łączności z tekstem wyjściowym i źródłem wspomnianego wyrażenia. Przy pewnej powtarzalności w tłumaczeniu taki odpowiednik ma szansę na przyjęcie się w charakterze standardowego ekwiwalentu przekładowego, a nawet na utrwalenie się w polszczyźnie na prawach frazemu. Taką drogę przeszedł obecny w polskiej publicystyce frazem *Chcieliśmy jak najlepiej, a wyszło jak zawsze*¹⁶ od rosyjskiego *Мы хотели как лучше, а получилось как всегда*. Wzbogacenie polszczyzny o nową, najprawdopodobniej odprzekładową jednostkę języka, nie dało jednak do dyspozycji tłumaczy współczesnych tekstów rosyjskich pełnego ekwiwalentu, gdyż fraza wyjściowa jest identyfikowana przez odbiorcę rosyjskiego z konkretną postacią – nieżyjącego już, słynącego z nieporadności językowej Wiktora Czernomyrdina¹⁷.

Na uwagę zasługuje też transformacja dopuszczalna przede wszystkim w tłumaczeniu ustnym, np. zastąpienie zwrotu **средняя температура по больнице** omówieniem „to tak, jakby podawać uśrednioną temperaturę chorych w szpitalu”.

I wreszcie odpowiednik funkcjonalny, a więc użycie wyrażenia, które w języku docelowym pełni podobną funkcję i jest używane w zbliżonych sytuacjach. Jest rzeczą dość oczywistą, że tłumaczenie poprzez analogię fraz osadzonych w kulturze wyjściowej, a takimi są skrzydlate słowa, gdyż „mają swych jednostkowych autorów lub pochodzą z dającego się wskazać indywidualnie źródła”¹⁸, prowadzi do domestykacji przekładu i częściowego przynajmniej przekłamania. Dlatego też przekład funkcjonalny słusznie poddawany jest krytyce. Bardzo negatywnie o tej technice tłumaczeniowej wypowiada się Krzysztof Hejwowski: „Ekwiwalent funkcjonalny jest techniką niebezpieczną, ponieważ w swej istocie opiera się na oszustwie: tłumacz zmienia tekst oryginału, najczęściej nie informując o tym czytelnika, który jest przekonany, że czyta to, »co napisał autor«. Zatem stosowanie ekwiwalentu funkcjonalnego może być dopuszczalne w ogólnych, »nieautorskich« tekstach informacyjnych (jak w przypadku zastąpienia tytułu piosenki Beatelsów

¹⁶ W takiej formie daną jednostkę odnotowują H. Markiewicz, A. Romanowski, *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007, s. 104.

¹⁷ Liczba lapsusów i niefortunnych wypowiedzi autorstwa tego polityka była na tyle duża, że zaczęto mówić o *черномырдинках* – zob. А. Гамов, *Хотели как лучше. Десять вечеров с Виктором Черномырдиным, или как рождались крылатые слова эпохи*, Международные отношения, Москва 2008.

¹⁸ Zgodnie z definicją skrzydlatych słów według: W. Chlebda, W.M. Mokijenko, S.G. Szuleżkowa, op. cit., s. 8.

Penny Lane przez *Yesterday* w krótkiej notatce prasowej¹⁹), natomiast jest zwykle niewskazane w tekstach autorskich, umiejscowionych w konkretnych realiach, a zwłaszcza w tekstach literackich²⁰.

Z drugiej jednak strony zamiennik funkcjonalny może być przydatny w ściśle określonych sytuacjach. Wymieniłbym następujące przypadki:

1. Użyte wyrażenie ma marginalne znaczenie dla tekstu jako całości. Zostaje zachowana adekwatność tekstu przekładu w stosunku do tekstu wyjściowego. W tekście, co prawda występuje jakieś nawiązanie, ale nie ma ono znaczenia dla odbioru tekstu jako całości.

2. Przekład ustny, którego specyfika – bezpośredni kontakt z odbiorcami – niekiedy pozwala na dopowiedzenie, włączenie krótkiego komentarza.

3. Pośrednictwo językowe – pojęcie szersze od tłumaczenia, a więc sytuacja komunikacji dwujęzycznej, w której trakcie tłumacz zamienia się w pośrednika pomiędzy kulturami, wyjaśniając niuanse wypowiedzi wyjściowej – wówczas pożyteczna jest umiejętność zwięzłego komentowania osobliwości językowo-kulturowych.

4. Dydaktyka przekładu i w pewnym stopniu (w jakim przekład jest wykorzystywany na zajęciach z praktycznej nauki języka obcego) dydaktyka języka kierunkowego – dla studentów frapujące i bardzo rozwijające może być ćwiczenie polegające na wskazywaniu analogii kulturowych, gdyż pomaga ono rozwinąć myślenie twórcze, potrzebne w pracy tłumacza oraz lepiej zrozumieć kulturę wyjściową, nabyć umiejętność identyfikacji wszelkich przejawów intertekstualności w tekstach i wypowiedziach wyjściowych.

Schemat poszukiwania odpowiednika funkcjonalnego przy przekładzie danego wyrażenia wygląda następująco: podany przez nas rosyjski frazem jest używany do prześmiewczego kwestionowania przydatności statystyki – jaki frazem polski jest stosowany w podobnej funkcji? – **Są trzy rodzaje kłamstw: kłamstwa, bezczelne kłamstwa i statystyki**. Różnica w użyciu takiego odpowiednika polega na przejściu od rosyjskiego dowcipu jako źródła do wyrażenia przypisywanego przez Marka Twaina Benjaminowi Disraeli i znanego obu kulturom²¹.

¹⁹ Mowa jest o następującej pracy tegoż autora: K. Hejwowski, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 44–45.

²⁰ K. Hejwowski, *Iluzja przekładu. Przekładoznawstwo w ujęciu konstruktywnym*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2015, s. 95–96.

²¹ Cytowany słownik Bierkowa, Mokijenk i Szuleżkowej przytacza to wyrażenie w następującym kształcie: **ложь, гнусная ложь и статистика**. Warto zwrócić na to uwagę, gdyż w tekstach w języku rosyjskim funkcjonuje też wersja **ложь, большая ложь и статистика**. Przekonująco dany problem translatorszy wyjaśniają autorzy opracowania *Политика и крылатика*: „В некоторых случаях предлагается уточненный перевод уже утвердившегося в русском языке выражения. Например, фраза, приписанная М. Твенном Дизраэли: *There are three kinds of lies: lies, damned lies and statistics*, традиционно передается как: *Существует три вида лжи: ложь, большая ложь и статистика*. Совершенно

Jeszcze większym krokiem w kierunku zmiany kontekstu kulturowego byłoby posłużenie się frazą: **To złodziej i pijak! Bo każdy pijak to złodziej!** lub w wersji skróconej **Bo każdy pijak to złodziej!** stosowaną jako ironiczna replika wobec nieuzasadnionych uogólnień. Jednak ze świadomością, że tekst precedensowy jest zgoła inny – to nawiązanie do powszechnie znanej komedii Stanisława Barei *Co mi zrobisz, jaki mnie złapiesz?*

Podsumowując tę część rozważań, chciałbym podkreślić ograniczone użycie odpowiednika funkcjonalnego i wskazać jego zastosowanie jako zabiegu pomocniczego przydatnego przede wszystkim w dydaktyce. Nie zmienia to jednak faktu, że tego typu zabieg może być z powodzeniem wykorzystywany w nietłumaczeniowych sytuacjach tekstowych, a więc przede wszystkim przez autorów tekstów traktujących o wydarzeniach w innym kraju. Posłużę się tu jednym tylko przykładem ilustrującym sedno tego rozwiązania: Znany dziennikarz jednemu ze swoich artykułów nadaje tytuł „*Po prostu nie ma pieniędzy*” i *Rolls*, czyli „*panie premierze, jak żyć?*” *po rosyjsku*²², tworząc tym samym na potrzeby polskiego czytelnika analogię pomiędzy skrzydlatym słowem autorstwa Dmitrija Miedwediewa (w wersji funkcjonującej w rosyjskich mediach i blogosferze – **Денег нет, но вы держитесь!**)²³ a powszechnie znanym w Polsce zapytaniem plantatora papryki²⁴ skierowanym do ówczesnego premiera Donalda Tuska „Panie premierze, jak tu żyć?”. W felietonie prasowym taki zabieg jest zapewne atrakcyjniejszą formą zaznajomienia czytelników z wypowiedzią w języku wyjściowym niż długie omawianie źródła i sytuacji, które sprawiłoby że nagłówki straciłyby swoją podstawową funkcję – zachęty do zapoznania się z treścią wpisu.

Mimo niewielkiej liczebności, skrzydlate słowa zaczerpnięte z rosyjskich dowcipów zasługują na uwagę badacza i powinny ze względu na określone znaczenie w praktyce translatorskiej, dydaktyce przekładu i języka obcego być odnotowywane, poddawane opisowi leksykograficznemu i wielowymiarowej ekwiwalentyzacji. Wielowymiarowość ekwiwalentyzacji rozumiem jako podawanie odpowiedników według przedstawionego powyżej modelu, a więc zarówno przekładu dosłownego,

---

очевидно, что слово *damned* означает не размер (*большая*), а эмоциональную оценку (*гнусная*)” – Т.П. Ключкина, М.Ю. Ключкина-Витюк, В.К. Ланчиков, *Политика и крылатика. Высказывания видных политических, государственных и общественных деятелей Великобритании, Ирландии, США и Канады (Англо-русский справочник-пособие)*, Р. Валент, Москва 2004, s. 4–5.

²² P. Skwieciński, [online] <<http://wpolityce.pl/swiat/294392-po-prostu-nie-ma-pieniedzy-i-rolls-czyli-panie-premierze-jak-zyc-po-rosyjsku>> (dostęp: 3.08.2016).

²³ Więcej o tym wyrażeniu: B. Gasek, *O nowych rosyjskich skrzydlatych słowach w perspektywie leksykograficzno-przekładowej*, „Komunikacja Specjalistyczna” 2016, nr XI, s. 131.

²⁴ Nazwanego w polskich mediach „Paprykarzem” (!) – por. np. „To jego odpowiedź na słowa Stanisława Kowalczyka, słynnego już »Paprykarza«, który zasłynął zwrotem »jak żyć, panie premierze?«” – KK, *Donald Tusk o „Paprykarzu”: trzeba żyć z dala od PiS*, [online] <<http://wiadomosci.onet.pl/kraj/donald-tusk-o-paprykarzu-trzeba-zyc-z-dala-od-pis/qgxvp>> (dostęp: 26.08.2016).

jak i w miarę możliwości zamiennika kulturowego. Taka kompleksowa wielostopniowa charakterystyka skrzydlatego słowa (z jednej strony staranny opis, z drugiej nawet kilka ekwiwalentów ze zwięzłą instrukcją ich użycia) w jednych przypadkach wyposaży tłumacza w konkretne rozwiązania translatoryczne, w innych może pomóc mu w samodzielnym skonstruowaniu odpowiednika tekstowego lub przełożeniu dłuższej partii tekstu zawierającej określone wyrażenie. Dla adepta zawodu czy studenta rusycystyki lektura takich haseł może stanowić nieocenioną pomoc w nabywaniu i rozwijaniu kompetencji translatorycznej.

Literatura

- Berkov V.P., Mokienko V.M., Šuležkova S.G., *Bol'šoj slovar' krylatyh slov i vyraženij russkogo ŷyka*, MaGU – ErnstMoritz-Arndt-Universitat, Magnitogorsk – Greifswald 2008. [Берков В.П., Мокиенко В.М., Шулежова С.Г., *Большой словарь крылатых слов и выражений русского языка*, МаГУ – ErnstMoritz-Arndt-Universitat, Магнитогорск – Greifswald 2008].
- Bovt G., *Predynfarktnoe gosudarstvo* [Бовт Г., *Предынфартное государство*]. [online] <www.gazeta.ru/comments/column/bovt/6342761.shtml> (dostęp: 5.08.2016).
- Brzozowski J., *Stanąć po stronie tłumacza. Zarys poetyki opisowej przekładu*, Wyd. UJ, Kraków 2011.
- Centr podgotovki i testirovaniâ inostrannyh graždan po russkomu ŷyku MGU imeni M. V. Lomonosova [Центр подготовки и тестирования иностранных граждан по русскому языку МГУ имени М. В. Ломоносова], [online] <<http://www.russian-test.com/tests/torfl/fluency>> (dostęp: 28.08.2016).
- Chlebda W., Mokijenko W.M., Szuležkova S.G., *Rosyjsko-polski słownik skrzydlatych słów*, Oficyna Wydawnicza Leksem, Łask 2003.
- Chlebda W., *Kalka we frazeologicznym słowniku przekładowym*, [w:] *Frazeologia a przekład*, red. W. Chlebda, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2014, s. 307–312.
- Gamov A., *Hoteli kak lučše. Devâtnadcat' večerov s Viktorom Černomyrdinym, ili kak roždalis' krylatye slova èpohi*, Meždunarodnye otnošeniâ, Moskva 2008. [Гамов А., *Хотели как лучшие. Девятнадцать вечеров с Виктором Черномырдиным, или как рождались крылатые слова эпохи*, Международные отношения, Москва 2008].
- Gasek B., *O nowych rosyjskich skrzydlatych słowach w perspektywie leksykograficzno-przekładowej*, „Komunikacja Specjalistyczna” 2016, nr XI, s. 123–134.
- Hejwowski K., *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Hejwowski K., *Iluzja przekładu. Przekładoznawstwo w ujęciu konstruktywnym*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2015.
- Iwanow M., *Rozmowa z Bukowskim*, [online] <<http://nowa.gazetaobywatelska.info/materials/554b94f8eef861852eba9443>> (dostęp: 13.02.2017).
- Âsina I., *Èkonomika very i nadeždy* [Ясина И., *Экономика веры и надежды*], [online] <<http://www.gazeta.ru/comments/column/yasina/s63357/8260805.shtml>> (dostęp: 14.08.2016).
- Kierzkowska D., *Tłumaczenia prawnicze*, Translegis, Warszawa 2008.
- Klûkina T.P., Klûkina-Vitûk M.Û., Lančikov V.K., *Politika i krylatika. Vyskazyvaniâ vidnyh političeskich gosudarstvennyh i obšestvennyh deâtelej Velikobritanii, Irlandii, SŠA i Kanady (Anglo-russkij spravočnik-posobie)*, R. Valent, Moskva 2004. [Клюкина Т.П., Клюкина-Витюк М.Ю., Ланчиков В.К., *Политика и крылатика. Высказывания видных политических, государственных и общественных деятелей Великобритании, Ирландии, США и Канады (Англо-русский справочник-пособие)*, Р. Валент, Москва 2004].

- Kubiak S., *Głośne myślenie. Anonimowy wpis*, [online] <<http://stefankubiak.blogspot.com.tr/2009/08/sciana-wschodnia.html>> (dostęp: 5.08.2016).
- Markiewicz H., Romanowski A., *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007.
- Parhomenko S., *Sut' sobytij* [Пархоменко С., *Суть событий*], [online] <<http://echo.msk.ru/programs/sut/1814120-echo/>> (dostęp: 5.08.2016).
- Šestoperov D., „*Naše uničtoženie — ne panaceâ dlâ rossijskogo e-commerce*”, *Glava AliExpress v Rossii o tonkostâh êlektronnoj trgovli*, [Шестоперов Д., «*Наше уничтожение – не панацея для российского e-commerce*», *Глава AliExpress в России о тонкостях электронной торговли*], [online] <www.gazeta.ru/tech/2016/04/04_a_8158295.shtml> (dostęp: 5.08.2016).
- Šuležkova S.G., *I žizn', i slězy, i lûbov'... Proišoždenie, značenie, sud'ba 1500 krylatyh vyraženij russkogo âzyka*, Flinta, Nauka, Moskwa 2011. [Шулежкова С.Г., *И жизнь, и слёзы, и любовь... Происхождение, значение, судьба 1500 крылатых выражений русского языка*, Фланта, Наука, Moskwa 2011].
- Szarszunowicz J., *Konotacje intrakulturowe skrzydlatych słów w przekładzie*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*” 2014, nr XIV, s. 261–279.
- Tarsa J., *Dyskretny urok nagłówka, czyli skrzydlate słowa na łamach dzisiejszej prasy*, „*Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Filologia Rosyjska*” 1995, nr XXXIV, s. 101–107.

Summary

„*Sredniaia temperatura*” po bol'nice or about single type of winged words from the perspective of lexicographic and translation

Present article is an analysis of winged words *Sredniaia temperatura po bol'nice* with the indication to popular anecdotes that in many cases are a source for such expressions and warrants attention and consideration of lexicographers and translators.

Key words: winged words, bilingual lexicography, Translation Studies, joke.

